

EUROOPA INIMÕIGUSTE KOHUS

TEINE OSAKOND

OTSUS

Kaebus nr 22409/18
Virgo RAUDSEPP
vs. Eesti

Euroopa Inimõiguste Kohus (teine osakond), olles 9. juunil 2020 kokku tulnud kojana, kuhu kuuluvad

esimees Jon Fridrik Kjølbro,
kohtunikud Marko Bošnjak,
Valeriu Grițco,
Egidijus Kūris,
Ivana Jelić,
Arnfinn Bårdsen,
Peeter Roosma

ja *osakonna sekretär* Stanley Naismith,

võttes arvesse 7. mail 2018. aastal esitatud eespool nimetatud kaebust,
võttes arvesse vastustajariigi esitatud märkusi ja sellele vastuseks esitatud kaebaja märkusi,
olles pidanud nõu, tegi järgmise otsuse.

ASJAOLUD

1. Kaebaja Virgo Raudsepp on 1973. aastal sündinud Eesti kodanik, kes on kinnipeetav Viru vanglas Jõhvis. EIK-is esindas teda Tallinna advokaat N. Tammemäe.
2. Eesti Vabariiki (edaspidi: riik) esindas M. Kuurberg Välisministeeriumist.
3. 3. septembril 2018. aastal teavitati riiki kaebaja kaebusest artikli 3 alusel seoses distsiplinaarkaristuste järjestikku täitmisele pööramisega ja ülejäänud kaebus tunnistati kohtureeglite 54. reegli lõike 3 kohaselt vastuvõetamatuks.
4. 12. veebruaril 2020. aastal teatas riik EIK-ile, et Riigikohus jättis kaebaja sisulise kassatsioonkaebuse menetlusse võtmata.

A. Kohtuasja asjaolud

1. Tööle asumast keeldumine ja distsiplinaarmenetlus kaebaja suhtes

5. Kohtuasja asjaolud, nagu pooled on need esitanud, võib kokku võtta järgmiselt.

6. Kaebaja on Viru vanglas kinnipeetav. 2. mai 2017. aasta käskkirjaga määrati ta alates 3. maist 2017. aastal koristajaks. Meditsiinosakond oli ta enne seda töövõimeliseks tunnistanud.

7. 2., 7. ja 20. juulil 2017. aastal keeldus kaebaja tööle asumast, kurtes seljavalu ja psühholoogiliste probleemide üle. Ta ei lubanud meditsiiniõel end läbi vaadata, sest tema väitel ei olnud meditsiiniõde pädev, ning ta nõudis, et läbivaatuse teeks arst. Meditsiiniõde teda töökohustustest ei vabastanud.

8. Vangla algatas kaebaja suhtes distsiplinaarmenetluse ja kolme eraldi käskkirjaga määrati talle kolm distsiplinaarkaristust: kolmkümmend päeva, kolmkümmend päeva ja kakskümmend viis päeva kartseris (kokku kaheksakümmend viis päeva). Menetluses väitis kaebaja, et psühholoogiliste probleemide tõttu ei tohiks teda pidevalt kartseris hoida. Vangla kinnitas, et 18. augustiks 2017. aastal oli talle määratud kakskümmend kaks distsiplinaarkaristust, millest kakskümmend olid vanglas töötamisest keeldumise eest.

9. Kolmest nimetatud karistusest esimene algas 24. augustil 2017. aastal.

10. Esitatud dokumentidest nähtub, et kaebaja ei kandnud oma karistusi kartseris, vaid talle kohaldati kartserirežiimi tema enda kambris vangla majutusosakonnas. Kartserirežiim tähendas, et kaebaja pidi 23 tundi ööpäevas oma kambris viibima. Ühe tunni päevas võis ta õues viibida.

11. 30. augustil 2017. aastal esitas kaebaja Viru vanglale vaide, millega taotles kolme käskkirja tühistamist, nende täitmisele pööramise peatamist ja kartserirežiimist vabastamist tema vaimsete probleemide lahennemiseni.

12. 5. septembril 2017. aastal jättis vangla käskkirjade täitmisele pööramise peatamisega seotud esialgse õiguskaitse taotluse rahuldamata. Vangla märkis, et selliste distsiplinaarkaristuste järjestikune täitmisele pööramine on kooskõlas seaduse ja Riigikohtu praktikaga isegi juhul, kui täitmisele pööramise ajal isik juba viibib kartseris. Vangla kohaselt olid kaebaja karistused kuhjunud selle tõttu, et ta ise oli keeldunud tööle asumast. Vangla lisas, et kaebaja ei selgitanud, kuidas oli kartserirežiim tema füüsilist või vaimset tervist mõjutanud.

13. 2. oktoobril 2017. aastal jättis vangla kaebaja vaide rahuldamata.

2. Esialgse õiguskaitsega seotud menetlus riigisisestes kohtutes

14. 15. septembril 2017. aastal esitas kaebaja Tartu Halduskohtusse esialgse õiguskaitse taotluse nimetatud kolme käskkirja täitmisele pööramise peatamiseks. Ta mainis, et 2016. aastal diagnoositi tal mõõdukas depressioon ja 2017. aasta juulis rasked stressireaktsioonid. Tema väitel tekitaks käskkirjade täitmisele pööramine talle

pöördumatu tervisekahjustuse. Eelmistele distsiplinaarkaristustele viidates märkis ta, et kõnealusel aastal oli tema suhtes kartserirežiimi kohaldatud juba 229 päeva.

15. 27. septembril 2017. aastal ei võtnud Tartu Halduskohus juba täidetud (21. augustist 23. septembrini 2017. aastal) käskkirjaga seotud taotlust menetlusse ja jättis ülejäänud kahe käskkirjaga seotud taotluse rahuldamata. Halduskohus märkis, et ühest küljest ei saa kartserikaristust tühistada, kui see on juba täidetud. Kaebaja kasuks saaks kahjuhüvitise välja mõista, aga see ei muudaks kartseris viibitud aega olematuks. Teisest küljest on vanglas distsipliini ja julgeoleku säilitamise suhtes avalik huvi, mistõttu peab vanglal olema võimalik distsiplinaarrikkumistele vastata ja määrata viivitamata täitmisele pööratav kohane karistus. Kui distsiplinaarkaristust kaheksa kuu jooksul täitmisele ei pöörata, siis karistust ei täideta. Veel märkis halduskohus, et väljakujunenud kohtupraktika järgi on distsiplinaarkaristuste järjestikune täitmisele pööramine lubatud. Kuigi pretsedendist on võimalik kõrvale kalduda, siis leidis halduskohus, et see peaks toimuma põhimenetluses, mitte esialgse õiguskaitse taotluse lahendamise menetluses. Halduskohtu sõnul peaksid kohtud Riigikohtu praktika järgi vältima ennatlikult esialgse õiguskaitse menetluses põhivaidluse äraotsustamist. Halduskohtu hinnangul oli otsustav asjaolu see, et kaebaja ei olnud tõendanud oma vaimse tervise progresseerumist.

16. 28. septembril 2017. aastal diagnoosis vangla psühhiaater kaebajal rasked stressireaktsioonid ja psüühiliste sümptomiteta raske depressiooni. Psühhiaater soovitas, et kartserirežiimis võiks pausi teha ja kaebaja võiks kuni 31. oktoobrini 2017. aastal vangla meditsiiniüksusesse paigutada.

17. 11. oktoobril 2017. aastal esitas kaebaja esialgse õiguskaitse taotluse rahuldamata jätmise peale Tartu Ringkonnakohtusse apellatsioonkaebuse. Oma eelmistele distsiplinaarkaristustele viidates märkis ta, et 10. oktoobriks 2017. aastal oli tema suhtes kartserirežiimi kohaldatud juba 263 päeva.

18. 16.–20. oktoobrini 2017. aastal kohaldati kaebaja suhtes tavarežiimi vangla meditsiiniüksuses ja distsiplinaarkaristuste täitmisele pööramine oli sel ajal peatatud. 20. oktoobril 2017. aastal allutati ta jälle kartserirežiimile. Tervisekaardi järgi ei vajanud ta enam pidevat järelevalvet meditsiiniüksuses.

19. 9. novembril 2017. aastal ei võtnud Tartu Ringkonnakohus menetlusse apellatsioonkaebust seoses selleks ajaks juba täitmisele pööratud (24. septembrist 27. oktoobrini 2017. aastal) teise käskkirjaga nimetatud kolmest ja lõpetas kolmanda käskkirjaga seotud menetluse. Kolmanda käskkirja kohta selgitas ringkonnakohus, et psühhiaatri 28. septembri 2017. aasta soovitus arvestades oli esialgse õiguskaitse taotlus apellatsioonkaebuse esitamise ajal põhjendatud. Kuna aga selle distsiplinaarkaristuse täitmisele pööramine vahepeal peatati ning kaebaja paigutati meditsiiniüksusesse, siis otsustas ringkonnakohus, et esialgse õiguskaitse kohaldamine ei olnud enam vajalik. See otsus oli lõplik ja seda ei saanud edasi kaevata.

3. Põhimenetlus riigisisestes kohtutes

20. 31. oktoobril 2017. aastal esitas kaebaja Tartu Halduskohtusse kaebuse, milles palus halduskohtul nimetatud kolm käskkirja tühistada ja teha otsus kartserirežiimi kohaldamata jätmiseks kuni tema vaimse tervise probleemide lahenemiseni.

21. Kolmanda karistuse täitmine lõppes 21. novembril 2017. aastal.

22. Kuna selleks ajaks oli kaebaja kolme käskkirjaga määratud karistused ära kandnud, palus halduskohus 9. jaanuaril 2018. aastal tal oma algset taotlust muuta. 22. jaanuaril 2018. aastal kaebaja vastas, et soovib, et halduskohus tühistaks nimetatud kolm käskkirja ja tunnistaks tema suhtes järjestikuse kartserirežiimi kohaldamise 21. novembrini 2017. aastal õigusvastaseks.

23. 3. mail 2018. aastal jättis Tartu Halduskohus tühistamiskaebuse rahuldamata, leides, et käskkirjad olid õiguspärased ning karistuse liik ja kestus olid proportsionaalsed. Kuid halduskohus rahuldab taotluse seoses kaebaja järjestikuse paigutamisega kartserirežiimile, leides, et see oli õigusvastane. Halduskohus viitas Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikale ja märkis, et Riigikohus muutis hiljuti oma praktikat seoses kartserikaristuste järjestikuse täitmisele pööramisega (vt punkti 43 allpool).

24. Apellatsioonkaebuse esitasid nii kaebaja kui ka Viru vangla.

25. 29. novembril 2018. aastal jättis Tartu Ringkonnakohus mõlemad appellatsioonkaebused rahuldamata. Ringkonnakohus parandas ja täiendas Tartu Halduskohtu põhjendusi järgmiselt. Ringkonnakohus märkis, et kohus saab hinnata üksnes distsiplinaarkaristuste järjestikuse täitmisele pööramise õiguspärasust, sest need olid juba kolme kaebaja poolt vaidlustatud käskkirjaga täitmisele pööratud, ning sellele eelnenud ja järgnenud ajavahemikku arvestada ei saa. Ringkonnakohtu hinnangul olid kartserirežiimi 53 päeva (kuni 16. oktoobrini 2017. aastal) ja 32 päeva (21. oktoobrist 21. novembrini 2017. aastal) õigusvastased. Ringkonnakohus leidis, et karistuste üksteise järel täitmisele pööramisel ei hinnanud vangla pikaajalise kartserirežiimi mõju kaebaja vaimsele tervisele. Enne järgmise karistuse täitmisele pööramist ei vaadanud kaebajat läbi arst. Ringkonnakohus märkis, et kaebaja oli kartserirežiimil juba enne kolme vaidlustatud käskkirjaga määratud karistuste täitmisele pööramist. Lisaks kritiseeris ringkonnakohus asjaolu, et vangla viivitas kartserirežiimi peatamisega 2017. aasta oktoobris, kuigi psühhiaater oli seda vajalikuks pidanud. Ringkonnakohus ei pidanud talle 16.–20. oktoobrini 2017. aastal võimaldatud lühikest pausi, mille ta veetis eraldatuses meditsiiniüksuses, piisavalt pikaks, et ta oleks taastuda saanud. Samuti ei leidnud ringkonnakohus, et usuteemalise ja haridusliku lugemismaterjali ja ajalehtede olemasolust kambris ning perekonnale helistamisest ja kirjutamisest piisas kartserirežiimi mõju leevendamiseks.

26. Kaebaja esitas kassatsioonkaebuse Riigikohtusse. Viru vangla edasikaebust ei esitanud.

27. 26. juunil 2019. aastal ei võtnud Riigikohus kaebaja sisulist kassatsioonkaebust menetlusse.

28. Kaebaja ei ole distsiplinaarkaristuste õigusvastase täitmisele pööramise eest riigilt hüvitist nõudnud.

B. Asjakohane riigisisene õigus ja kohtupraktika

1. Asjakohane riigisisene õigus

(a) Vangistusseadus

29. Vangistusseaduse (VangS) §-i 63 lõikes 1 on loetletud võimalikud distsiplinaarkaristused ja selle punkt 4 sätestab, et üks võimalik karistus on kartserisse paigutamine kuni 45 ööpäevaks.

30. VangS-i §-i 65 lg 1 näeb ette, et üldjuhul pööratakse distsiplinaarkaristus täitmisele kohe. Sama paragrahvi lõige 2 sätestab, et vanglateenistuse ametnik võib distsiplinaarkaristuse või selle osa täitmisele pööramise edasi lükata tingimusel, et kinnipeetav ei pane katseajal toime uut distsipliinirikumist.

(b) Halduskohtumenetluse seadustik

31. Halduskohtumenetluse seadustiku (HKMS) § 249 käsitleb esialgset õiguskaitset.

32. HKMS-i §-i 249 lõike 1 esimene lause näeb ette, et kohus võib kaebaja põhjendatud taotluse alusel või omal algatusel teha igas menetlusstaadiumis määruse kaebaja õiguste esialgse kaitse kohta, kui vastasel juhul võib kaebaja õiguste kaitse kohtuotsusega osutada oluliselt raskendatuks või võimatuks.

33. HKMS-i §-i 249 lg 2 lisab, et esialgse õiguskaitse taotluse võib esitada halduskohtule ka vaidemenetluse ajal.

34. HKMS-i §-i 249 lg 3 sätestab, et esialgse õiguskaitse määruse tegemisel arvestab kohus avalikku huvi ja puudutatud isiku õigusi ning hindab kaebuse perspektiive ja esialgse õiguskaitse määruse ettenähtavaid tagajärgi. Esialgse õiguskaitse vajaduse äralangemisel jätab kohus taotluse läbi vaatamata.

35. HKMS-i §-i 249 lg 4 sätestab, et esialgse õiguskaitse määrusest tulenev õigus, kohustus ja keeld, samuti esialgse õiguskaitse määruse alusel antud haldusakt kehtivad kuni kohtuotsuse jõustumiseni või kaebuse tagastamise või läbi vaatamata jätmise või asja menetluse lõpetamise määruse jõustumiseni.

36. HKMS-i §-i 252 lg 1 näeb ette, et kohus lahendab esialgse õiguskaitse taotluse põhjendatud määrusega viivitamata. Kohus võib esialgse õiguskaitse taotluse lahendada hiljem, kui ta peab vajalikuks kuulata eelnevalt ära menetlusosalisi. Tõendite esitamist ja teiste menetlusosaliste arvamust võib nõuda üksnes juhul, kui see on võimalik esialgse õiguskaitse määruse tegemisel arvestatavaid õigusi ja huve oluliselt kahjustamata.

37. HKMS-i §-i 252 lg 3 sätestab, et esialgse õiguskaitse määrus, sealhulgas määrus, millega jäetakse esialgse õiguskaitse taotlus rahuldamata ja muudetakse esialgse õiguskaitse määrust või tühistatakse see, jõustub selle teatavakstegemisel, kui määruse teinud kohus või määruse peale esitatud määruskaebust läbivaatav kohus ei määra teisiti.

(c) Riigivastutuse seadus

38. Riigivastutuse seaduse (RVastS) §-i 7 lg 1 sätestab, et isik, kelle õigusi on avaliku võimu kandja õigusvastase tegevusega avalik-õiguslikus suhtes rikkunud, võib nõuda talle tekitatud kahju hüvitamist, kui kahju ei olnud võimalik vältida ega ole võimalik kõrvaldada käesoleva seaduse §-des 3, 4 ja 6 sätestatud viisil õiguste kaitsmise või taastamisega.

39. RVastS-i §-d 3, 4 ja 6 sätestavad, et isik võib nõuda haldusakti kehtetuks tunnistamist üksnes selles ulatuses, milles rikutakse tema õigusi. Isik võib nõuda halduse jätkuva toiminguga kaasneva õiguste rikkumise lõpetamist, kui see on võimalik ülemääraste kuludeta. Isik võib nõuda haldusakti andmist või toimingu sooritamist, kui avaliku võimu kandja on kohustatud haldusakti andma või toimingu sooritama ja see puudutab isiku õigusi.

40. RVastS-i § 9 näeb ette mittevaralise kahju hüvitamise reeglid.

„(1) Füüsiline isik võib nõuda mittevaralise kahju rahalist hüvitamist süüliselt väärkuse alandamise, tervise kahjustamise, vabaduse võtmise, kodu või eraelu puutumatus või sõnumi saladuse rikkumise, au või hea nime teotamise korral.

(2) Mittevaraline kahju hüvitatakse proportsionaalselt õiguserikkumise raskusega ning arvestades süü vormi ja raskust.

(3) Kahju tekitamise süülisust ei arvestata, kui mittevaralise kahju hüvitamist taotletakse Euroopa Inimõiguste Kohtu otsuse alusel, millega on tuvastatud avaliku võimu kandja poolt Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni või selle protokollrikkumine.“

41. RVastS-i § 17 sätestab kahju hüvitamise taotluse menetlusnormid. Selle järgi võib kahju hüvitamiseks esitada taotluse kahju tekitanud haldusorganile või kaebuse halduskohtule (§ 17 lg 1). Taotlus või kaebus tuleb esitada kolme aasta jooksul arvates päevast, millal kannatanu kahjust ja selle põhjustanud isikust teada sai või pidi teada saada, sõltumata teada saamisest aga 10 aasta jooksul kahju tekitamisest või selle põhjustanud sündmusest arvates (§ 17 lg 3).

2. Asjakohane riigisisene kohtupraktika

(a) Seoses kartserisse paigutamisega

42. 21. märtsi 2013. aasta otsuses nr 3-3-1-79-12 ei nõustunud Riigikohus kaebajaga, et erinevate kartserikaristuste täitmisele pööramisel oleks vangla pidanud teda pärast 45 järjestikust kartseris viibitud ööpäeva vähemalt üheks ööpäevaks paigutama kartserist tavakambrisse. Riigikohus leidis, et vangistusseadusest ei tulene keeldu distsiplinaarkaristuse täitmisele pööramiseks tulenevalt sellest, et karistatu juba viibib kartseris. Riigikohus tugines vangistusseaduse §-i 65 lõikele 2 ja leidis, et distsiplinaarkaristuse täitmisele pööramise saab üldjuhul edasi lükata vaid siis, kui karistatule on määratud katseaeg (vt punkti 30 eespool).

43. Riigikohtu 10. oktoobri 2017. aasta otsus nr 3-15-3133 käsitles mitme käskkirja, millega kinnipeetav oli töötamast keeldumise eest kartserisse paigutatud, tühistamise nõuet. Otsuses leidis Riigikohus, et kartserirežiimi kohaldamine oli iseenesest õiguspärane ja proportsionaalne. Seega ei tühistanud Riigikohus käskkirju. Kuid Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikale viidates pidas Riigikohus vajalikuks rõhutada, et kuigi kaebajale erinevate rikkumiste eest määratud kartserikaristused olid eraldivõetuna õiguspärased, ei pruugi lubatav olla nende katkematu täitmisele pööramine. See tähendaks, et kaebajat peetakse kartseris neli kuud järjest. Riigikohus viitas oma varasemale otsusele nr 3-3-1-79-12 ning ütles sõnaselgelt, et muudab oma varasemat seisukohta seoses kartserikaristuste järjestikuse täitmisele pööramise võimalikkusega. Riigikohus täpsustas, et VangS-i §-i 65 lõikes 1 kasutatud sõna „üldjuhul“ (vt punkti 30 eespool) annab vanglale erijuhtudel kaalutusõiguse. Riigikohtu sõnul tuleb vajaduse korral mitme kartserikaristuse täitmisele pööramise vahel võimaldada kinnipeetaval mõistlik arv päevi viibida vangla tavatingimustes.

(b) Seoses esialgse õiguskaitse kohaldamisega

44. 22. septembri 2014. aasta määruses nr 3-3-1-59-14 rõhutas Riigikohus, et esialgse õiguskaitse menetluses tuleks vältida põhivaidluse äraotsustamist. Kuid see põhimõte ei tähenda kohtu jaoks vääramatut keeldu, vaid seda tuleb arvestada koos muude asjaoludega. Kui esialgse õiguskaitse kohaldamiseks on ülekaalukas vajadus ning pöördumatute õiguslike või faktiliste tagajärgede loomine ei tekita avalikule huvile või kolmandatele isikutele olulist kahju, ei ole esialgse õiguskaitse kohaldamine tingimata välistatud.

45. 27. juuni 2017. aasta määruses nr 3-3-1-19-17 selgitas Riigikohus, et esialgne õiguskaitse on ajutine abinõu, mida kohus kohaldab isiku õiguste kaitsmiseks enne põhiasjas peetava kohtuvaidluse lõppu, s.o kohtumenetluse ajaks. Esialgse õiguskaitse kohaldamiseks peab kaebajat ähvardama tagajärg, mille kõrvaldamine põhiasjas tehtava hilisema kohtulahendiga on võimatu või ebamõistlikult raske. Kaebus ei tohi seejuures olla ilmselgelt perspektiivitu. Faktilised ja õiguslikud asjaolud võivad aga esialgse õiguskaitse taotluse lahendamise ajal olla veel ebaselged. Esialgse õiguskaitse kohaldamisel peab kohus HKMS-i §-i 249 lõigete 1 ja 3 järgi arvestama kaebuse eduväljavaateid ning erinevate lahenduste tagajärgi kaebajale, avalikule huvile ja kolmandatele isikutele.

46. 6. septembri 2017. aasta määrusega nr 3-17-1789 rahuldab Tartu Halduskohus esialgse õiguskaitse taotluse ning keelas vanglal kaebaja edasise jätkuva kinnipidamise kartserirežiimis viie ööpäeva vältel alates kohtumääruse kättetoimetamisest. Selles asjas oli kaebaja juba märkimisväärselt pikka aega kartseris viibinud ja viimast karistust, mille suhtes ta esialgset õiguskaitset taotles, ei olnud veel täitmisele pöörama hakatud, kuid see pidi varsti juhtuma.

47. 12. jaanuari 2018. aasta määrusega nr 3-18-53 rahuldab Tartu Halduskohus kaebaja Raudsepa ehk käesoleva asja kaebaja esialgse õiguskaitse taotluse. Selles asjas, mille sündmused ületavad EIK-is menetletava asja piire, taotles kaebaja 18. detsembri 2017. aasta käskkirja, millega ta kartserirežiimile allutati, täitmisele pööramise edasilükkamist. Halduskohus peatas karistuse täitmisele pööramise neljaks päevaks.

(c) Seoses kahjuhüvitise nõuetega

48. 16. detsembri 2009. aasta määruses nr 3-3-1-71-09 selgitas Riigikohus kahjuhüvitise nõuet esitada soovivate kinnipeetavate võimalusi. Riigikohtu kohaselt on kinnipeetaval vangla tekitatud kahju hüvitamise nõudmiseks kaks võimalust. Kinnipeetav võib esitada esmalt halduskohtule kaebuse haldusakti või toiminguga õigusvastasuse tuvastamiseks. Juhul, kui kohus õigusvastasuse tuvastab, on võimalik vanglale esitada kahju hüvitamise taotlus riigivastutuse seaduses sätestatud korras. Kui vangla taotlust ei rahulda, on kinnipeetaval õigus 30 päeva jooksul esitada kaebus halduskohtule. Teine võimalus on esitada kohe kahju hüvitamise taotlus vanglale. Kui vangla taotlust ei rahulda, on kinnipeetaval õigus esitada kaebus halduskohtule. Sellisel juhul ei ole eraldi õigusvastasuse tuvastamine vajalik, vaid kahju hüvitamise nõue hõlmab ka tuvastamisnõude.

49. 16. detsembri 2016. aasta määruses nr 3-3-1-87-16 selgitas Riigikohus (kuigi ehitusõiguse valdkonnas), et esialgse õiguskaitse kohaldamata jätmine ei tähenda, et kaebaja õigused jäävad täiesti kaitseta. Kaebajal on võimalus nõuda kahju hüvitamist, kui ta tõendab, et vastustaja – antud asjas kohalik omavalitsus – tekitas talle kahju.

50. 12. detsembri 2017. aasta otsuses nr 3-17-1748 mõistis Tartu Halduskohus kaebaja kasuks välja mittevaralise kahju hüvitise distsiplinaarkaristusena üksikvangistuse õigusvastase täitmisele pööramise eest. Selles asjas pööras vangla uue distsiplinaarkaristuse täitmisele enne eelmise karistuse lõppemist. See võimaldas vältida viimase karistuse täitmisele pööramise aegumistähtaja lõppemist. Halduskohus leidis, et kartserisse paigutamine rikub põhiõigusi sedavõrd, et selle õigusvastaseks tunnistamise korral ei saa seda piisavalt heastada üksnes õigusvastasuse tuvastamisega.

51. 28. märtsi 2018. aasta otsusega nr 3-17-356 tunnistas Tartu Halduskohus kaebaja suhtes kartserikaristuste järjestikuse täideviimise 45 järjestikust päeva ületavas osas õigusvastaseks. Riigikohtu praktikale (15. märtsi 2010. aasta otsus nr 3-3-1-93-09) tuginedes asus halduskohus seisukohale, et kartserisse paigutamine kvalifitseerub kinnipeetava vabadusõiguse täiendava piiramisena, mis riivab kinnipeetava vabadusõigust sedavõrd intensiivselt, et õigusvastane kartserisse paigutamine on

käsitatav vabaduse võtmisena ja sellega tekitatud kahju tuleb hüvitada RVastS-i §-i 9 lg 1 alusel. Ringkonnakohus märkis täiendavalt, et kinnipeetava kehvast kartseris hoidmise õigusvastasuse tuvastamisest ei saa järeldada, et igal juhul on kohane rahalise hüvitise määramine kinnipeetavale. Hüvitise määramine on konkreetsete asjaolude (näiteks kinnipeetava kartserirežiimil hoidmise perioodi pikkus, üksikvangistuse mõju leevendavate meetmete rakendamine, vastustaja süü vorm ja muud asjaolud) pinnal tehtav individuaalne otsustus, mistõttu võib mõnel juhul piisav olla ka juba vangla tegevuse õigusvastasuse tuvastamine.

52. 4. juuni 2018. aasta otsusega nr 3-15-2943 tühistas Riigikohus alama astme kohtute otsused, millega oli jäetud rahuldamata kaebaja kahjuhüvitise nõue pikaajalise katkematu kartseris viibimise eest. Riigikohus selgitas, et kaebaja võis põhjendatult arvata, et distsiplinaarkaristused pööratakse täitmisele katkematult, ja et kaebaja ei pidanud praegusel juhul kahju hüvitamise taotluse esitamiseks ära ootama kõigi kartserikaristuste täitmisele pööramist.

Riigikohus selgitas veel, et kaebajale ei saa ette heita esmaste õiguskaitsevahendite kasutamata jätmist, sest vangla praeguses asjas väljendatud seisukohtade põhjal pole kahtlust, et kaebaja taotlus kartserikaristuste katkematu täitmisele pööramise peatamiseks poleks olnud tulemuslik. Samuti ei olnud kaebaja kohustatud esitama keelamiskaebust, sest riigisisese õiguse alusel ei ole selline kaebus kahjuhüvitise nõude esitamise eeltingimus.

Riigikohus selgitas, et hindamaks, kas kartserikaristuste järjestikune täitmisele pööramine on lubatav, on oluline arvestada nii isiku kartseris viibimise kestust kui ka sellest tulenevat individuaalset mõju tema tervislikule või sotsiaalsele olukorrale. Seetõttu tuleb individuaalselt hinnata ka seda, kui pikk tavalises eluosakonnas viibimine on piisav kartseris viibimise ohtliku mõju leevendamiseks. Riigikohus lisas, et ka vaimselt ja füüsiliselt terve isiku puhul tuleb eeldada tavapärasel kartserirežiimil viibimise ebaproportsionaalsust, kui tema katkematu kartseris viibimise kestus on oluliselt ületanud vangistuseseaduses sätestatud 45 päeva. Kuna seadusest tulenevalt ei saa Riigikohus tuvastada kahjuhüvitise nõude lahendamiseks olulisi faktilisi asjaolusid, saatis Riigikohus asja uueks läbivaatamiseks esimese astme kohtule.

C. Asjakohased rahvusvahelised õigusaktid

53. Piinamise ja ebainimliku või alandava kohtlemise või karistamise tõkestamise Euroopa komitee (CPT) 2011. aastal avaldatud 21. üldaruande (CPT/Inf(2011)28-part2) väljavõttes teemal „Kinnipeetavate üksikvangistus“ selgitatakse, mida on üksikvangistuse all mõeldud.

„CPT mõistab üksikvangistuse all olukorda, kus kinnipeetavat hoitakse teistest kinnipeetavatest eraldatuna näiteks kohtuotsuse alusel, vanglasiseses distsiplinaarkaristusena, ennetava haldusmeetmena või kõnealuse kinnipeetava kaitsmiseks. Sellisele meetmele allutatud

kinnipeetavat hoitakse üldjuhul üksinda, kuid mõnes riigis võidakse teda hoida koos veel ühe või kahe kinnipeetavaga ning see punkt kehtib sellistes olukordades võrdselt.“

KAEBUS

54. Kaebaja kaebas kolme distsiplinaarkaristuse järjestikuse täitmisele pööramise üle, millega ei võetud arvesse tema vaimset tervist ja mille tagajärjeks oli pikaajaline üksikvangistuses viibimine.

ÕIGUSKÜSIMUSED

Artikli 3 väidetav rikkumine

55. Kaebaja kaebas kolme distsiplinaarkaristuse järjestikuse täitmisele pööramise üle. Ta tugines konventsiooni artiklile 3, mis on sõnastatud järgmiselt:

„Kedagi ei või piinata ega ebainimlikult või alandavalt kohelda ega karistada.“

1. Poolte seisukohad

(a) Riik

56. Riik väitis esiteks, et kaebaja kuritarvitas kaebeõigust, sest oma kaebuses teavitas ta EIK-i vaid esialgse õiguskaitsega seotud menetlusest. Ta ei teavitanud EIK-i riigisisest põhimenetlusest, mis lisaks kolme käskkirja tühistamisele keskendus ka kaebaja järjestikuse kartserirežiimile paigutamise õigusvastasusele. Põhimenetluses tegi Tartu Halduskohus otsuse 3. mail 2018. aastal. Isegi kui seda kohtuotsust kaebajale enne EIK-ile kaebuse esitamist kätte ei toimetatud, oli ta selle menetluse sisust kindlasti teadlik. Riik juhtis tähelepanu asjaolule, et EIK-i poolt menetlusosalistele esitatud küsimuste alusel oli selge, et EIK ei teadnud, et kaebajat puudutav riigisisene menetlus oli seotud ka distsiplinaarkaristuste õigusvastase täitmisele pööramisega. EIK küsis:

„Kas seoses põhimenetlusega, mis puudutab distsiplinaarkaristuste aluseks olnud käskkirjade tühistamist, on kaebaja ammandanud kõik tõhusad riigisised õiguskaitsevahendid, nagu on konventsiooni artikli 35 lõikega 1 nõutud? Kas eelkõige saab distsiplinaarkaristuste aluseks olnud käskkirjade tühistamise nõuet pidada tõhusaks õiguskaitsevahendiks, kui võtta arvesse, et kaebaja kaebus EIK-ile ei keskendu distsiplinaarkaristusele kui sellisele, vaid distsiplinaarkaristuste järjestikuse täitmisele pööramise mõjule?“

57. Teiseks väitis riik, et riigisisese põhimenetluse tulemuse valguses ei saa kaebajat enam ohvriks pidada. Riigisised kohtud tunnistasid kolme distsiplinaarkaristuse järjestikuse täitmisele pööramise õigusvastasust. Võimaliku heastamise kohta märkis riik, et kuigi riigisisese õiguse alusel oli kaebajal võimalik

esitada kahjuhüvitise nõue koos muude nõuetega, ei teinud ta seda. Tegelikult on tal ikka veel võimalik selline nõue esitada. Seega niivõrd, kuivõrd riigisisestele kohtutele anti võimalus kaebaja õiguste rikkumist heastada, seda nad deklaratiivse otsusega ka tegid.

58. Kolmandaks väitis riik, et kaebus on tõhusate riigisiseste õiguskaitsevahendite ammendamata jätmise tõttu vastuvõetamatu, sest kaebajal on endiselt võimalik esitada kahjunõue. Selliste nõuete tõhusust kinnitab riigisisene kohtupraktika (vt punkte 50–52 eespool). Esialgse õiguskaitse taotlust ja sellega seotud kohtumenetlust ei saa käsitleda riigisiseste õiguskaitsevahendite ammendamisena konventsiooni artikli 35 tähenduses.

(b) Kaebaja

59. Kaebaja riigi vastuvõetamatuse vastuväidetega ei nõustunud. Tema hinnangul oli asjas oluline just esialgse õiguskaitsega seotud menetlus, milles lõplik otsus tehti 9. novembril 2017. aastal. Kuid esialgset õiguskaitset ei kohaldatud ja temale kohaldatud kartserirežiimi ei peatatud. Distsiplinaarkaristuste järjestikuse täitmisele pööramise õigusvastasuse tuvastamist hiljem ei saa pidada piisavaks, et tema õiguste rikkumist heastada, sest see ei muuda pikaajalist kartserirežiimi kohaldamist ega sellega tema vaimse tervise kahjustamist olematuks. Seega ei ole ta ohvristaatust kaotanud.

60. Kaebaja väitel ei ole tänaseni riigisisest kohtupraktikat, millest nähtuks hüvitise väljamõistmine distsiplinaarkaristuste järjestikusest täitmisele pööramisest tuleneva pikaajalise kartserirežiimi eest. Ta viitas kohtuasjale, milles riigisisene kohus oli asunud seisukohale, et õigusvastasuse tuvastamisest võib heastamiseks piisata (vt punkti 51 eespool).

61. Eespool toodust tulenevalt ja kuna ta oli taotlenud esialgset õiguskaitset, leidis kaebaja, et ta on asjaomased tõhusad riigisisest õiguskaitsevahendid ammendanud. Samuti väitis ta, et ta sai Tartu Ringkonnakohtu 3. mai 2018. aasta otsuse kätte alles 8. mail 2018. aastal, mistõttu ei saanud ta EIK-i oma kaebuse esitamisel sellest teavitada. Seega ei saa öelda, et ta kuritarvitas kaebeõigust.

2. EIK-i hinnang

62. EIK märgib, et riik vaidles kõigepealt vastu kaebaja kaebuse vastuvõetavusele kaebeõiguse kuritarvitamise, kaebaja ohvristaatuse ja riigisiseste õiguskaitsevahendite mitteammendamise alusel.

63. EIK-i hinnangul ei ole vaja kõiki riigi esialgseid vastuväiteid hinnata, sest kaebaja kaebus on riigisiseste õiguskaitsevahendite ammendamata jätmise tõttu igal juhul vastuvõetamatu. EIK selgitab ka seda, miks ta otsustas kaebusest teavitada enne riigisisese põhimenetluse lõppemist.

(a) Üldpõhimõtted

64. Konventsiooni artikli 35 lõikes 1 sätestatud riigisiseste õiguskaitsevahendite ammendamise nõue tähendab, et isik, kes soovib riigi vastu EIK-i kaebust esitada, peab esmalt kasutama riigisiseses õigussüsteemis ette nähtud õiguskaitsevahendeid. Sellest tulenevalt ei vastuta konventsiooniosalised EIK-i ees oma tegevuse või tegevusetuse eest enne, kui neil on olnud võimalus asi enda õigussüsteemi alusel lahendada. See põhineb konventsiooni artiklis 13 kajastatud eeldusel, et riigisiseses õigussüsteemis on ette nähtud tõhus õiguskaitsevahend, mis käsitleb konventsiooni alusel esitatavat vaidlustatavat nõuet sisuliselt ja pakub kohast hüvitist. Selliselt on see põhimõtte, et konventsioonisüsteem on inimõigusi kaitsvate riigisiseste süsteemide suhtes subsidiaarne, oluline aspekt (vt *Ananyev jt vs. Venemaa*, nr 42525/07 ja 60800/08, punkt 93, 10. jaanuar 2012, ning *Neshkov jt vs. Bulgaaria*, nr 36925/10 ja veel 5, punkt 177, 27. jaanuar 2015). Pelgad kahtlused konkreetse õiguskaitsevahendi tõhususe kohta, kui see õiguskaitsevahend ei ole selgelt kasutu, ei ole piisav põhjus selle kasutamata jätmiseks (vt *Vučković jt vs. Serbia* (esialgne vastuväide) [suurkoda], nr 17153/11 ja veel 29, punktid 77 ja 84, 25. märts 2014).

65. EIK kordab, et kui tegemist on põhiõigusega kaitsle piinamise ja ebainimliku või alandava kohtlemise vastu, siis peavad tõhususe tagamiseks olemas olema ennetavad ja heastavad õiguskaitsevahendid (vt eespool viidatud *Ananyev jt*, punkt 98, ning *Nikitin jt vs. Eesti*, nr 23226/16 ja veel 6, punkt 129, 29. jaanuar 2019). Erinevalt kohtumenetluse pikkust või kohtulahendite täitmata jätmist puudutavatest asjadest, milles EIK on põhimõtteliselt tunnistanud, et heastavatest õiguskaitsevahenditest üksi võib ka piisata (vt *Scordino vs. Itaalia* (nr 1) [suurkoda], nr 36813/97, punkt 187, EIK 2006-V, ja *Burdov vs. Venemaa* (nr 2), nr 33509/04, punkt 99, EIK 2009), on ennetav õiguskaitsevahend hädavajalik, et isikuid artikliga 3 keelatud kohtlemise eest tõhusalt kaitsta. Eriline tähtsus, mille konventsioon sellele sättele omistab, nõuab EIK-i hinnangul, et konventsiooniosalised peavad lisaks heastavale õiguskaitsevahendile kehtestama tõhusa mehhanismi, millega selline kohtlemine kiiresti lõpetada. Vastasel juhul seadustaks tulevikus hüvitise saamise võimalus eriti suuri kannatusi vastuolus selle konventsiooni peamise sättega ning lubamatult nõrgendaks riigi kohustust viia oma kinnipidamisstandardid konventsioonist tulenevate nõuetega kooskõlla (vt *Varga jt vs. Ungari*, nr 14097/12 ja veel 5, punkt 49, 10. märts 2015).

66. EIK on hiljuti selgitanud ennetavate ja heastavate õiguskaitsevahendite omavahelist seost seoses riigisiseste õiguskaitsevahendite ammendamise kohustusega kohtuasjas *Ulemek vs. Horvaatia* (nr 21613/16, 31. oktoober 2019; see kohtuasi puudutas ebakohaseid kinnipidamistingimusi üldiselt, mitte distsiplinaarkaristuste järjestikust täitmisele pööramist, mis põhjustas pikaajalise üksikvangistuse).

67. *Uledeki* kohtuasjas märkis EIK, et teatud juhtudel ei pruugi muidu tõhusast ennetavast õiguskaitsevahendist kasu olla, sest kaebaja viibis ebakohastes kinnipidamistingimustes lühikest aega, ja et sellest tulenevalt on ainuke kohane variant heastav õiguskaitsevahend, mis võimaldab varem sellistesse tingimustesse paigutamise

heastamist. See ajavahemik võib oleneda mitmest asjaolust, mis on seotud riigisisese õiguskaitsevahendite süsteemi toimimisviisiga ja kaebaja väidetavalt ebakohaste kinnipidamistingimuste olemusega (vt eespool viidatud *Ulemek*, punkt 88).

68. Riigisiseste õiguskaitsevahendite ammendatust hinnatakse üldjuhul selle aja seisuga, millal kaebus EIK-sse esitati (vt *Baumann vs. Prantsusmaa*, nr 33592/96, punkt 47, EIK 2001-V (väljavõtted)).

(b) Eespool nimetatud põhimõtete kohaldamine käesolevas kohtuasjas

(i) Kohtuasjast teavitamine

69. Käesoleva kohtuasja asjaolude juurde tulles märgib EIK, et kolme distsiplinaarkaristuse (millest ükski ei olnud pikem kui 30 päeva) täitmisele pööramise tõttu oli kaebaja allutatud kartserirežiimile 24. augustist kuni 21. novembrini 2017. aastal, välja arvatud neli päeva kestnud paus 2017. aasta oktoobris. 30. augustil 2017. aastal ehk pärast seda, kui vangla oli asunud kolmest distsiplinaarkaristusest esimest täitmisele pöörama, esitas kaebaja vanglale vaide, milles taotles muu hulgas karistuste täitmisele pööramise edasilükkamist. Kuna vangla seda taotlust ei rahuldanud, esitas ta 15. septembril 2017. aastal Tartu Halduskohtusse esialgse õiguskaitse taotluse ja 11. oktoobril 2017. aastal apellatsioonkaebuse Tartu Ringkonnakohtusse. Riigisisese õiguse alusel võib esialgse õiguskaitse taotluse halduskohtusse esitada vanglas toimuva vaidemenetluse ajal (vt punkti 33 eespool). Tartu Halduskohus ja Tartu Ringkonnakohus tegid otsuse siis, kui kaebaja oma karistusi alles kandis ehk vastavalt 27. septembril ja 9. novembril 2017. aastal. Tartu Ringkonnakohtu otsus oli lõplik. Kuigi nii esimese astme kui ka teise astme kohus esialgset õiguskaitset ei kohaldanud, märkis Tartu Ringkonnakohus, et karistuste täitmisele pööramise peatamine oleks apellatsioonkaebuse esitamise ajal õigustatud olnud, kuid kaebajale tervislikel põhjustel võimaldatud pausi tõttu ei ole selline esialgne õiguskaitse enam vajalik. Kaebaja esitas põhikaebuse Tartu Halduskohtusse 31. oktoobril 2017. aastal. Kuigi tema taotlus kolme käskkirja tühistamiseks ei muutunud terve menetluse jooksul, muutis ta 22. jaanuaril 2018. aastal oma algset lisataotlust ja palus halduskohtul tuvastada tema järjestikuse kartserirežiimile allutamise õigusvastasus (vt punkte 20 ja 22 eespool).

70. Kaebaja esitas kaebuse EIK-ile 7. mail 2018. aastal ehk kuue kuu jooksul alates Tartu Ringkonnakohtu otsusest (ja päevast, mil kolmest distsiplinaarkaristusest viimane lõppes), kuid enne põhimenetluses 26. juunil 2019. aastal tehtud lõplikku otsust. Kaebusele lisatud dokumentidest nähtub, et kaebaja algatas vanglas riigisisese menetluse, milles taotles käskkirjade tühistamist ja esialgse õiguskaitse nende täitmisele pööramise peatamist.

71. EIK märgib, et kuni praeguse kohtuasja sündmusteni peeti riigisiseses kohtupraktikas kartserikaristuste järjestikust täitmisele pööramist lubatavaks (vt punkti 42 eespool). 10. oktoobril 2017. aastal ehk ajal, mil kaebaja oma

distiplinaarkaristusi kandis, muutis Riigikohus oma praktikat seoses kartserirežiimi katkematu täitmisele pööramisega (vt punkti 43 eespool). Oluline on märkida, et selle otsusega Riigikohus käskkirju ei tühistanud, kuna kõnealuses asjas oli kartserirežiimi kohaldamine õiguspärane ja proportsionaalne (*ibid.*).

72. Kuna kaebus puudutas konventsiooni artiklit 3 ja ei olnud kindel, kas ja millised tõhusad õiguskaitsevahendid kaebaja käsutuses olid, arvestades asjaolu, et ajal, mil Riigikohus oma praktikat muutis, kohaldati talle juba kartserirežiimi, otsustas EIK 3. septembril 2018. aastal vastustajariiki kaebusest teavitada.

(ii) Seoses esialgset õiguskaitset puudutava menetlusega

73. Võttes arvesse pärast kaebusest teavitamist toimunud sündmusi ja poolte argumente, peab EIK nüüd hindama, kas esialgset õiguskaitset taotledes ammandas kaebaja kättesaadavad ja tõhusad riigisisesed õiguskaitsevahendid, mille alusel saaks EIK-i esitatud kaebuse vastuvõetavaks tunnistada. Seejuures arvestab EIK, et riigisese õiguse alusel ei ole esialgse õiguskaitse taotlus iseseisev õiguskaitsevahend. Pigem on see abinõu, mida riigisisesed kohtud saavad omal algatusel või kaebaja taotlusel kohaldada kuni põhimenetluses tehtava otsuse jõustumiseni (vt punkte 32 ja 35 eespool). See ei ole abinõu, mida potentsiaalne kaebaja peab praegu kehtiva riigisese õiguse alusel kasutama riigivastutuse seaduse alusel muude nõuete esitamise eeltingimusena.

74. EIK märgib, et varasemat praktikat muutes nentis Riigikohus 10. oktoobri 2017. aasta otsuses, et vajaduse korral tuleb mitme kartserikaristuse täitmisele pööramise vahel võimaldada kinnipeetaval mõistlik arv päevi viibida vangla tavatingimustes (vt punkti 43 eespool). Sellest tulenevalt nähtub riigisisesest õigusest ja kohtupraktikast, et esialgse õiguskaitse taotlus annab kinnipeetavatele võimaluse saavutada kartserirežiimi (ajutine) peatamine. Esialgse õiguskaitse taotluse võib halduskohtusse esitada juba vaidmenetluses, riigisisesed kohtud peavad selle lahendama viivitamata ja esialgse õiguskaitse määrus jõustub üldjuhul kohe (vt punkte 33, 36 ja 37 eespool). Riik tõi riigisisesest kohtupraktikast näiteid, kus tänu kiirele riigisesele menetlusele sai esialgse õiguskaitse määrata siis, kui asjasse puutuv isik veel konkreetseid karistusi kandis (vt punkte 46 ja 47 eespool).

75. EIK saab aru, et asjaoludest olenevalt (näiteks konkreetse(te) distiplinaarkaristus(t)e kestus ja esialgse õiguskaitse taotluse esitamisel) võib juhtuda, et vaidlustatav karistus kantakse ära enne, kui riigisese kohtu tehtud esialgse õiguskaitse määrus jõustub või lõplikuks muutub (kuigi riigisese õiguse alusel saab esimese astme kohtu tehtud esialgse õiguskaitse määrust edasi kaevata, siis jõustub see üldjuhul kohe teatavakstegemisel; vt punkti 37 eespool). Näiteks kuigi praeguses asjas tehti esialgse õiguskaitse taotluse rahuldumata jätmise määrus ja see jõustus ajal, mil kaebaja oli endiselt kartserirežiimile allutatud, oli ta selleks ajaks osa talle määratud karistustest juba ära kandnud (vt punkte 15 ja 19 eespool). Tuleb aga märkida, et

kaebaja taotles esialgset õiguskaitsset 15. septembril 2017. aastal ehk umbes kolm nädalat pärast esimese distsiplinaarkaristuse täitmisele pööramise algust.

76. EIK võtab arvesse ka asjaolu, et esialgse õiguskaitsse kohaldamise või kohaldamata jätmise määrus tehakse menetluses, mis toimub enne põhimenetluse lahendust. Riigisisised kohtud peavad sellise määruse tegema väga kiiresti ja olukorras, kus kõik faktilised ja õiguslikud asjaolud ei ole veel täiesti selged (vt punkte 36 ja 45 eespool). Seejuures peavad riigisisised kohtud hindama põhimenetluse kaebuse tulemuslikkust ning võtma arvesse esialgse õiguskaitsse määruse laiemat mõju (vt punkte 34 ja 45 eespool). Lisaks peavad riigisisised kohtud Riigikohtu praktika alusel võimaluse korral vältima esialgse õiguskaitsse menetluses põhivaidluse äraotsustamist (vt punkti 44 eespool).

77. Märkida tuleks ka seda, et esialgse õiguskaitsse kohaldamata jätmise määrus ei otsusta põhimenetluse tulemust. EIK märgib siinkohal, et riigisisised kohtud võivad tuvastada, et karistuste järjestikune täitmisele pööramine on või oli (olenevalt otsuse tegemise ajast) õigusvastane isegi juhul, kui nad alguses esialgse õiguskaitsse taotlust ei rahuldanud. Nii juhtus ka käesolevas asjas.

78. Eeltoodust tulenevalt nõustub EIK, et kui esialgse õiguskaitsse taotlus rahuldatakse, võib see vältida distsiplinaarkaristuste järjestikust täitmisele pööramist või leevendada selle mõju kartserirežiimis pauside tegemisega. EIK ei soovi mingil juhul heidutada kaebajaga sarnases olukorras olevaid isikuid esialgse õiguskaitsse taotlemisel. EIK märgib, et praeguses asjas ei keeldutud kaebaja esialgse õiguskaitsse taotluse rahuldamisest mitte selle tõttu, et seda õiguskaitssevahendit peeti kohaldamatuks või ebakohaseks, vaid sellepärast, et enne Tartu Ringkonnakohtu poolt otsuse tegemist võimaldati talle tervislikel põhjustel kartserirežiimist pausi.

79. Kuid esialgset õiguskaitsset puudutava menetluse olemust, selle põhimenetluse (mittekohustuslikuks) osaks olemist ja ajalist survet arvestades ei pea EIK sellist menetlust (ennetavaks) õiguskaitssevahendiks, mis ebaedu korral annaks potentsiaalsetele kaebajatele õiguse pöörduda otse EIK-isse põhimenetluse lahendust ära ootamata (vrd eespool viidatud *Ulemek*, punktid 81–88 ja eelkõige punkt 115). Vastupidine seisukoht võib tähendada seda, et EIK-is toimub menetlus riigisisese menetlusega samal ajal ja enne, kui riigisisestel kohtutel on olnud võimalus kaebaja nõuete üle põhimenetluses otsustada.

(iii) Seoses põhimenetluse ja võimaliku kahjunõudega

80. Riigisisene põhimenetlus puudutas käskkirjade tühistamist ja nende järjestikuse täitmisele pööramise õiguspärasust.

81. Kaebaja esitas EIK-ile kaebuse pärast kolme distsiplinaarkaristuse ärakandmist, kuid enne seda, kui riigisisised kohtud lahendasid tema (22. jaanuaril 2018. aastal täpsustatud) nõude seoses karistuste järjestikuse täitmisele pööramise õigusvastasusega. EIK kordab, et asjades, milles ebakohased kinnipidamistingimused on juba lõppenud, on konventsiooni artikli 35 tähenduses tõhusaks

õiguskaitsevahendiks üldjuhul heastav õiguskaitsevahend, näiteks kahjunõue (vt näiteks *Bizjak vs. Sloveenia* (otsus vastuvõetavuse kohta), nr 25516/12, EIK 8. juuli 2014).

82. Eespool toodust tulenevalt märgib EIK, et käesoleva kaebusega ei taotle kaebaja tema õiguse mitte olla Viru vanglas ebainimlikult või alandavalt koheldud rikkumise lõpetamist, vaid otsust artikli 3 väidetava rikkumise kohta minevikus ja õiglast hüvitist mittevaralise kahju eest.

83. Siinkohal märgib EIK, et kui riigisisised kohtud tuvastasid kolme distsiplinaarkaristuse järjestikuse täitmisele pööramise õigusvastasuse, siis sellega tunnistasid nad vähemalt sisuliselt seda, et rikuti kaebaja õigust mitte olla koheldud vastuolus konventsiooni artikliga 3. Tartu Ringkonnakohtu vastav otsus jõustus 26. juunil 2019. aastal, mil Riigikohus ei võtnud kaebaja sisulist apellatsioonkaebust menetlusse. Kuigi kaebaja oleks võinud riigisisesse kohtusse esitada kohe kahjunõude ilma õigusvastasuse tuvastamise nõudeta, siis otsustas ta ise deklaratiivse õiguskaitsevahendi kasuks. Riigisisene õigus ei takista tal kahjuhüvitist nõudmast otsuse alusel, millega distsiplinaarkaristuste järjestikune täitmisele pööramine õigusvastaseks tunnistati (vt punkti 48 eespool; vt muu hulgas *Svetina vs. Sloveenia*, nr 38059/13, punkt 60, 22. mai 2018). Näib, et riigisisese õiguse alusel on kaebajal ikka veel võimalik kahjunõue esitada (vt punkti 41 eespool).

84. EIK märgib veel, et kuigi riigisisene kohtupraktika kahjuhüvitise väljamõistmise kohta distsiplinaarkaristuste õigusvastase täitmisele pööramise eest, mille tagajärjeks oli pikaajaline üksikvangistus, on kujunemas, ei viita miski sellele, nagu ei oleks vastav riigivastutuse seaduse alusel esitatav nõue edukas (vt punkte 50–52 eespool).

85. Eespool toodud põhjustel ja arvestades asjaolu, et riigisisised kohtud on juba tuvastanud kaebaja kohtlemise õigusvastasuse ja riigisisese õiguse alusel on kaebajal endiselt võimalik esitada kahjuhüvitise nõue, asub EIK seisukohale, et kaebaja kaebus tuleb konventsiooni artikli 35 lõigete 1 ja 4 alusel riigisiseste õiguskaitsevahendite ammendamata jätmise tõttu rahuldamata jätta.

Sellest lähtudes EIK ühehäälselt

tunnistab kaebuse vastuvõetamatuks.

Koostatud inglise keeles ja tehtud teatavaks kirjalikult 9. juulil 2020. aastal.

Stanley Naismith
Sekretär

Jon Fridrik Kjølbro
Esimees